

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи

**СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД
ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ**

Навчально-методичний посібник

Рівне
Видавець Ю. Кукса
2026

УДК 36:355.29(072)
С 69

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.10.2025 р.)

Рецензенти:

Ставицька О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології, психодіагностики та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;
Бучак А. О. – директор Рівненського обласного центру соціальних служб

Укладач:

Стеца Н. В. Соціальний супровід ветеранів війни та їхніх сімей. Навчально-методичний посібник. [Електронне видання] Рівне: РДГУ, 2026. с.85

ISBN 978-617-8672-39-3

Навчально-методичний посібник містить теоретичні матеріали, завдання для самостійного опрацювання, тестові завдання, ситуаційні вправи та кейси, спрямовані на формування професійних компетентностей. Посібник призначений для здобувачів спеціальностей «Соціальна робота», «Психологія» та може використовуватися під час вивчення дисциплін з соціальної політики, підтримки ветеранів, кризової інтервенції та психологічної реабілітації. Матеріали є важливими для підвищення кваліфікації викладачів, соціальних працівників, фахівців центрів соціальних послуг, працівників системи підтримки ветеранів, а також представників громадських і реабілітаційних установ, що працюють із військовими та їхніми сім'ями.

УДК 36:355.29(072)

ISBN 978-617-8672-39-3

© Стеца Н.В., 2026.
©РДГУ, 2026.

Навчально-методичне видання
Укладач: СТЕЦА Наталія Володимирівна
**СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ**
Навчально-методичний посібник

Підп. до др. 14.01.2026.
Формат 60x84¹/8.
Папір офсет.
Друк цифр.
Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 9,9.

Видавець Юрій Кукса
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 8301 від 9 травня 2025 р.
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33000;
097 42 66 444

Видання розміщене на сайті:
<http://repository.rshu.edu.ua/>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ.....	8
1.1. Поняття соціального супроводу: сутність, принципи, функції	8
1.2. Соціальна політика держави щодо ветеранів війни	10
1.3. Законодавчо-нормативне забезпечення соціального супроводу ветеранів	11
1.4. Роль соціального працівника	11
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	20
2.1. Психологічні наслідки участі у бойових діях	20
2.2. Соціальна адаптація та реінтеграція ветеранів у мирне життя.....	21
2.3. Проблеми професійної, сімейної та громадської самореалізації ветеранів	22
2.4. Особливості роботи соціального працівника з ветеранами, які мають інвалідність або ПТСР	23
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	31
3.1. Соціально-демографічні та психологічні особливості сімей ветеранів	31
3.2. Соціальні послуги для членів сімей учасників бойових дій	32
3.3. Подолання сімейних криз і конфліктів у післявоєнний період	34
3.4. Взаємодія соціального працівника з іншими фахівцями	35
РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ	44
4.1. Оцінка потреб ветеранів і їхніх сімей	44
4.2. Координація соціальних послуг та кейс менеджмент (метод ведення випадку)	45
4.3. Соціальне консультування та підтримка	47
4.4. Адвокація та захист прав ветеранів.....	49

РОЗДІЛ 5. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	58
5.1. Тематика та структура практичних занять	58
5.2. Анкети та оцінка потреб	59
5.3. Ситуаційні завдання та алгоритми дій соціального працівника	62
5.4. Практичні кейси з реальної практики	65
5.5. Рольові ігри та тренінги	68
5.6. Оцінювання ефективності практичної підготовки	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Сучасна соціальна робота в Україні набуває особливого значення в умовах тривалих військових дій, масштабних соціальних трансформацій та необхідності забезпечення належного рівня підтримки осіб, які брали участь у захисті держави. Питання соціального супроводу ветеранів війни та їхніх сімей постає як важливий напрям державної соціальної політики, спрямований на збереження соціальної стабільності, забезпечення інтеграції та реінтеграції громадян, які зазнали впливу бойових дій, у мирне життя.

Ветерани війни є особливою соціально-демографічною групою, яка потребує комплексної, системної та міжвідомчої підтримки. Вони часто стикаються з труднощами психологічної адаптації, порушенням соціальних зв'язків, проблемами у сфері працевлаштування, освіти, охорони здоров'я, а також із сімейними та міжособистісними конфліктами. Не менш значущою є допомога членам їхніх сімей, які переживають емоційне навантаження, зміну ролей у сімейній системі, економічні та побутові труднощі.

У цьому контексті професійна діяльність соціального працівника набуває стратегічного значення. Вона охоплює широкий спектр завдань — від соціальної діагностики та планування індивідуального супроводу до залучення ресурсів громади, координації дій з іншими фахівцями, реалізації реабілітаційних програм і профілактики вторинної соціальної дезадаптації. Професійна підготовка фахівців у цій сфері потребує інтеграції теоретичних знань та практичних навичок, що дозволяє ефективно реагувати на складні соціальні та психологічні виклики.

Навчально-методичний посібник «Соціальний супровід ветеранів війни та їхніх сімей» створено з метою формування у здобувачів вищої освіти спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» системних знань, умінь і практичних навичок щодо організації та здійснення соціального супроводу цієї категорії населення. Посібник містить теоретичні матеріали, завдання для самостійного опрацювання, тестові завдання, кейси та ситуаційні вправи, що

забезпечує комплексний підхід до навчання та формування професійних компетентностей.

Основними завданнями посібника є:

- розкриття теоретико-методологічних засад соціального супроводу ветеранів війни та їхніх сімей;
- ознайомлення з нормативно-правовою базою соціальної політики у сфері підтримки ветеранів;
- формування практичних умінь і навичок соціального працівника у процесі роботи з ветеранами та їхніми родинами;
- опрацювання кейсів та ситуаційних завдань, що відображають реалії сучасної соціальної практики;
- розвиток аналітичного мислення, професійної рефлексії та здатності приймати етичні рішення у складних соціальних ситуаціях.

Матеріали посібника є важливими для підвищення кваліфікації викладачів, соціальних працівників, фахівців центрів надання соціальних послуг, працівників системи підтримки ветеранів, а також представників громадських і реабілітаційних установ, які працюють із військовими та їхніми сім'ями. Використання цього посібника сприяє формуванню професійної компетентності, практичних умінь, аналітичного мислення та здатності ефективно діяти у складних соціальних і психологічних умовах.

Таким чином, представлений навчально-методичний посібник є сучасним, науково обґрунтованим і практично орієнтованим ресурсом, який забезпечує всебічну підготовку майбутніх соціальних працівників і психологів до роботи з ветеранами війни та їхніми родинами, сприяючи реалізації державної політики соціальної підтримки та реінтеграції ветеранів у мирне життя.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ

1.1. Поняття соціального супроводу: сутність, принципи, функції

Соціальний супровід — це системна, цілеспрямована і комплексна діяльність соціальних служб, спрямована на підтримку осіб або сімей у складних життєвих обставинах. Основна мета соціального супроводу — відновлення соціальних функцій, ресоціалізація, інтеграція у суспільство та підвищення якості життя клієнта.

Для ветеранів війни соціальний супровід набуває особливої значущості, оскільки враховує:

- психоемоційні наслідки бойового досвіду;
- можливі фізичні травми та обмеження;
- соціальну дезадаптацію;
- потребу у професійній реінтеграції.

Соціальний супровід у цьому випадку є *тривалим процесом партнерської взаємодії*, що базується на принципах довіри, поваги до гідності особи, індивідуального підходу та конфіденційності. Він включає роботу не тільки з ветераном, а й із його сім'єю та соціальним оточенням.

Принципи соціального супроводу ветеранів війни

1. **Індивідуальність** — планування допомоги відповідно до унікальних потреб ветерана, його психоемоційного стану та соціального статусу.

2. **Комплексність** — одночасне використання соціальних, психологічних, медичних і правових заходів для вирішення проблем клієнта.

3. **Партнерська взаємодія** — координація дій соціальних служб, медичних, освітніх та правових організацій для комплексної підтримки.

4. **Активізація особистісних ресурсів** — сприяння самостійності, розвитку навичок самоврядування, мотивації до інтеграції в суспільство.

5. **Добровільність і конфіденційність** — дотримання етичних стандартів соціальної роботи, захист особистих даних ветерана.

6. **Безперервність і системність** — супровід здійснюється протягом усього процесу адаптації, з регулярною оцінкою результатів та корекцією індивідуального плану.

Функції соціального супроводу

1. **Діагностична функція** - соціальний працівник виявляє потреби ветерана та його сім'ї, оцінює соціальний, психологічний і фізичний стан клієнта, рівень соціальної підтримки, наявність ресурсів громади. Це дозволяє скласти **повну картину потреб** та визначити пріоритети допомоги.

2. **Консультативна функція** - полягає у наданні ветерану інформації про соціальні, правові, медичні та психологічні ресурси. Соціальний працівник допомагає розібратися у доступних послугах та підтримує процес прийняття рішень. Консультування може бути індивідуальним або груповим.

3. **Реабілітаційна функція** - направлена на психологічну та соціальну реадаптацію ветерана, відновлення фізичних можливостей та професійну інтеграцію. Включає психотерапевтичну підтримку, фізичну реабілітацію, професійну підготовку та ресоціалізацію.

4. **Координаційна функція** - забезпечує взаємодію між різними службами та організаціями для комплексної допомоги ветерану. Соціальний працівник координує дії медичних установ, соціальних служб, освітніх закладів, громадських та правових організацій.

5. **Профілактична функція** - спрямована на запобігання соціальній ізоляції, вторинній травматизації та кризовим станам. Соціальний працівник організовує участь ветеранів у соціальних, освітніх та культурних заходах, підтримує соціальні зв'язки та активує внутрішні ресурси.

6. **Моніторингова функція**
Передбачає систематичну оцінку ефективності наданої допомоги та корекцію

індивідуального плану супроводу. Соціальний працівник відстежує динаміку змін у стані ветерана та оцінює результативність заходів.

Приклади практичних кейсів

- **Діагностична:** оцінка соціальної та психоемоційної потреби ветерана після поранення, складання карти потреб.
- **Консультативна:** інформування про пенсії, субсидії, навчальні програми; організація консультацій із психологом і юристом.
- **Реабілітаційна:** групи психологічної підтримки, фізична терапія, професійне перенавчання.
- **Координаційна:** узгодження дій лікаря, юриста та громадської організації для комплексної допомоги.
- **Профілактична:** участь ветерана у клубах спільнот, соціальних та тренінгових заходах.
- **Моніторингова:** повторна оцінка стану через місяць, внесення змін до індивідуального плану.

1.2. Соціальна політика держави щодо ветеранів війни

Соціальна політика України щодо ветеранів ґрунтується на Конституції та законодавчих актах, зокрема:

- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- Закон України «Про соціальні послуги»;
- Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю».
- Держава забезпечує ветеранам:
 - матеріальне забезпечення та пільги;
 - медичну та психологічну реабілітацію;
 - професійне навчання та перекваліфікацію;
 - житлову підтримку;
 - соціальний супровід та допомогу у працевлаштуванні.

Роль соціальних працівників полягає у посередництві між ветераном і державними органами, допомозі у подоланні бюрократичних бар'єрів та координації доступу до ресурсів громади.

1.3. Законодавчо-нормативне забезпечення соціального супроводу ветеранів

Основні нормативні документи:

- Закон України «Про статус ветеранів війни» (1993);
- Закон України «Про соціальні послуги» (2019);
- Постанова Кабінету Міністрів №587 «Про порядок надання соціальних послуг»;
- Державний стандарт соціального супроводу осіб та сімей у складних життєвих обставинах;
- Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні.

Документи регламентують: оцінку потреб клієнта, складання індивідуального плану, реалізацію заходів, моніторинг результатів та завершення супроводу.

1.4. Роль соціального працівника

Соціальний працівник є **ключовою фігурою у процесі соціального супроводу ветеранів**. Його діяльність охоплює:

- первинне консультування;
- соціальну діагностику;
- розробку індивідуальної програми супроводу;
- координацію міжвідомчої взаємодії;
- соціальний патронаж;
- моніторинг ефективності допомоги.

Професійна етика працівника вимагає компетентності, емпатії, стресостійкості, поваги до гідності ветерана та усвідомлення соціальної місії своєї роботи.

Таблиця 1.

Функції соціального супроводу та кейси

Функція соціального супроводу	Теоретичний опис	Приклад практичного кейсу
Діагностична	Систематичне виявлення потреб ветерана та його сім'ї, оцінка стану та ресурсів.	Первинна оцінка ветерана після поранення, складання карти потреб для планування допомоги.
Консультативна	Надання інформації про соціальні, правові, медичні та психологічні ресурси; підтримка у прийнятті рішень.	Консультація щодо пенсій, субсидій, навчальних програм; організація зустрічей з психологом та юристом.
Реабілітаційна	Психологічна, фізична та соціальна реадaptaція, професійна інтеграція.	Групи психологічної підтримки, фізична терапія, професійне перенавчання.
Координаційна	Взаємодія між установами для комплексної допомоги ветерану.	Узгодження дій лікаря, юриста та громадської організації для повного супроводу.
Профілактична	Запобігання соціальній ізоляції та вторинній травматизації, підтримка соціальної активності.	Участь ветерана у клубах спільнот, соціальних та тренінгових заходах.

Функція соціального супроводу	Теоретичний опис	Приклад практичного кейсу
Моніторингова	Оцінка ефективності допомоги, внесення змін у індивідуальний план.	Повторна оцінка стану через місяць, корекція індивідуального плану супроводу.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «Соціальний супровід».
2. Назвіть основні принципи соціального супроводу ветеранів війни.
3. Які нормативно-правові акти регулюють соціальний захист ветеранів в Україні?
4. У чому полягає роль соціального працівника в системі соціального супроводу ветеранів?
5. Які основні функції виконує соціальний працівник у процесі супроводу клієнта?

Тестові завдання

1. *Що є головною метою соціального супроводу ветеранів війни?*
 - A. Контроль за їхнім побутом
 - B. Адаптація та реінтеграція в суспільство
 - C. Надання фінансової допомоги
 - D. Підвищення військової підготовки
2. *Який принцип є базовим у соціальному супроводі ветеранів війни?*
 - A. Авторитарність
 - B. Рівність сторін
 - C. Ієрархічність
 - D. Підпорядкування

3. Соціальний супровід - це:

- A. Процес контролю за клієнтом
- B. Комплекс заходів підтримки та допомоги клієнту у вирішенні проблем

C. Одноразова соціальна допомога

D. Медичне обслуговування

4. Який з методів є провідним у роботі соціального працівника з ветеранами?

A. Репресивний

B. Індивідуальний підхід

C. Формальний контроль

D. Адміністративний нагляд

5. Теоретико-методологічні засади соціального супроводу визначають:

A. Тільки практичні інструкції

B. Принципи, цілі, методи і підходи діяльності

C. Стандарти оплати праці

D. Норми дисципліни

6. Хто є суб'єктами соціального супроводу ветеранів війни?

A. Тільки психологи

B. Тільки волонтери

C. Соціальні служби, державні та громадські інституції

D. Тільки родичі ветеранів

7. Об'єктом соціального супроводу є:

A. Соціальний працівник

B. Ветерани війни та члени їхніх сімей

C. Громадські організації

D. Суспільство в цілому

8. До основних напрямів соціального супроводу належать:

A. Юридичний, психологічний, соціально-педагогічний

B. Медичний контроль

С. Політичне виховання

Д. Організація дозвілля

9. Який нормативно-правовий акт регулює соціальний захист ветеранів в Україні?

А. Конституція України

В. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

С. Кодекс праці

Д. Постанова Кабміну про пенсії

10. Принцип конфіденційності означає:

А. Передачу інформації будь-кому за бажанням

В. Збереження професійної таємниці про клієнта

С. Відкритість усіх даних для громади

Д. Публічне обговорення проблем ветерана

11. До завдань соціального супроводу належить:

А. Збільшення звітності

В. Сприяння адаптації, стабілізації психоемоційного стану

С. Підготовка до повторної військової служби

Д. Контроль витрат клієнта

12. Який метод найбільш ефективний при роботі з сім'ями ветеранів?

А. Груповий консалтинг

В. Покарання

С. Адміністративне втручання

Д. Ізоляція

13. Реінтеграція ветеранів у громаду - це:

А. Відновлення соціальних зв'язків і залучення до активного життя

В. Відокремлення від суспільства

С. Зміна громадянства

Д. Отримання статусу безробітного

14. Головна роль соціального працівника у супроводі ветерана - це:

- A. Контролер
- B. Посередник і консультант
- C. Суддя
- D. Спостерігач

15. Яка теорія пояснює адаптацію ветерана через соціальні ролі?

- A. Теорія соціального обміну
- B. Теорія соціальних ролей
- C. Теорія хаосу
- D. Теорія конфлікту

16. До форм соціального супроводу належить:

- A. Індивідуальна, групова, сімейна робота
- B. Політична кампанія
- C. Спортивні тренування
- D. Адміністративний контроль

17. Метод кейс-менеджменту передбачає:

- A. Ведення окремого випадку з плануванням, моніторингом і оцінкою
- B. Виключно психологічне консультування
- C. Фінансовий аудит
- D. Державну перевірку

18. Соціальний супровід базується на принципі:

- A. Примусовості
- B. Добровільності
- C. Залежності
- D. Формальності

19. Який підхід лежить в основі сучасної моделі супроводу ветеранів?

- A. Людиноцентричний
- B. Адміністративний
- C. Бюрократичний
- D. Формальний

20. Яка функція соціального супроводу пов'язана з профілактикою кризових станів?

- A. Реабілітаційна
- B. Інформаційна
- C. Контрольна
- D. Освітня

21. Соціальний працівник повинен діяти відповідно до:

- A. Власних уявлень
- B. Етичного кодексу
- C. Вказівок клієнта
- D. Наказів поліції

22. Одним з інструментів оцінки потреб ветерана є:

- A. Моніторинг середовища
- B. Соціальне інтерв'ю та діагностика
- C. Телефонне опитування випадкових осіб
- D. Анкетування роботодавців

23. Який напрям має ключове значення при роботі з ПТСР у ветеранів?

- A. Психосоціальна підтримка
- B. Адміністративне покарання
- C. Медичний контроль
- D. Фінансова звітність

24. Який результат вважається успішним при супроводі ветерана?

- A. Залежність від допомоги
- B. Самостійність, соціальна стабільність
- C. Ізоляція
- D. Повернення до військової служби без підготовки

25. Моніторинг у соціальному супроводі - це:

- A. Регулярне відстеження динаміки змін у клієнта
- B. Оцінка дисципліни працівників
- C. Психологічне тестування

D. Фінансовий аудит

26. Яка модель супроводу передбачає міжвідомчу взаємодію?

A. Міжсекторальна модель

B. Медична модель

C. Технократична модель

D. Класична бюрократична

27. Який документ регулює роботу соціальних працівників в Україні?

A. Етичний кодекс соціального працівника

B. Конституція США

C. Кодекс праці

D. Статут військової служби

28. До методів соціальної роботи належить:

A. Консультування, посередництво, кризове втручання

B. Дисциплінарне покарання

C. Контроль і звітність

D. Виробничий інструктаж

29. Оцінка ефективності соціального супроводу передбачає:

A. Аналіз досягнутих результатів і корекцію плану

B. Лише збір статистики

C. Контроль за оплатою праці

D. Вимір часу зустрічей

30. Основна мета соціальної роботи з ветеранами та їхніми сім'ями — це:

A. Реабілітація, відновлення соціальних функцій і покращення якості життя

B. Контроль поведінки

C. Ведення документації

D. Облік пільг

Ключ. 1B, 2B, 3B, 4B, 5B, 6C, 7B, 8A, 9B, 10B, 11B, 12A, 13A, 14B, 15B, 16A, 17A, 18B, 19A, 20A, 21B, 22B, 23A, 24B, 25A, 26A, 27A, 28A, 29A, 30A.

Ситуаційне завдання (кейс)

Ситуація:

До соціальної служби звернувся ветеран бойових дій, який після повернення з фронту має труднощі у спілкуванні з родиною, не може знайти роботу, проявляє замкнутість і тривожність.

Завдання:

1. Визначте основні потреби клієнта.
2. Опишіть етапи роботи соціального працівника з даним ветераном.
3. Запропонуйте перелік соціальних послуг, які можуть бути надані клієнту.
4. Складіть короткий фрагмент індивідуального плану соціального супроводу.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

2.1. Психологічні наслідки участі у бойових діях

Участь у військових діях є надзвичайно сильним психотравмуючим фактором, який глибоко впливає на емоційний, когнітивний та поведінковий рівні особистості. В умовах бойових дій людина стикається із постійною загрозою життю, насильством, втратами побратимів, руйнуванням усталених моральних норм, що формує нову систему сприйняття світу, власного "Я" та оточення. Психологічні наслідки бойового досвіду можуть бути як короточасними реакціями на стрес, так і стійкими розладами, які змінюють особистість ветерана на довгі роки.

Найпоширенішим явищем серед військових є *посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)*, який проявляється порушенням адаптаційних механізмів після пережитої травматичної події. До основних симптомів ПТСР належать:

- *нав'язливі спогади* про травматичні події, флешбеки, нічні жахи;
- *гіперзбудливість*, підвищена дратівливість, тривожність, порушення сну;
- *емоційне притуплення* або уникання ситуацій, людей чи предметів, що нагадують про війну;
- *почуття відчуження*, втрати інтересу до життя, апатія, зниження здатності до радості;
- *почуття провини вижившого*, агресивність, саморуйнівна поведінка, зловживання алкоголем чи психоактивними речовинами.

Крім ПТСР, серед ветеранів часто діагностуються *депресивні стани*, *тривожні розлади*, *емоційне вигорання*, *соматоформні порушення* (психосоматичні реакції) та *розлади міжособистісних відносин*. У деяких випадках відбувається зміна системи цінностей: мирне життя здається

незначним, буденні проблеми - дріб'язковими, що спричиняє труднощі у спілкуванні з цивільними.

Важливо наголосити, що ці реакції є *нормальними відповідями на ненормальні обставини*. Завдання соціального працівника полягає не у лікуванні розладів, а у створенні підтримувального, безпечного та приймаючого середовища, сприятливого для *психологічної стабілізації, ресоціалізації та відновлення особистісних ресурсів ветерана*. У роботі необхідно спиратися на принципи конфіденційності, прийняття, партнерства й активного слухання.

2.2. Соціальна адаптація та реінтеграція ветеранів у мирне життя

Повернення до мирного життя після тривалого перебування у зоні бойових дій - це складний і багатовимірний процес, що охоплює психологічну, соціальну, економічну та культурну сфери життя ветерана. Цей процес отримав назву *реінтеграції*, тобто повторного включення особи у соціальні зв'язки та структури після періоду військової служби.

Багато ветеранів стикаються з труднощами у відновленні *соціальних ролей* - батька, чоловіка, друга, працівника, громадянина. Після війни змінюється їхній світогляд, система пріоритетів, потреба у високій активності й адреналіні. Мирне середовище часто здається повільним, байдужим або несправедливим. Це може призвести до втрати відчуття мети та сенсу життя, відчуття ізоляції й зневіри у суспільстві.

Типові труднощі реінтеграції включають:

- *брак суспільного розуміння та стигматизацію ветеранів;*
- *психоемоційну дистанцію у спілкуванні з близькими;*
- *недовіру до державних інституцій;*
- *зниження самооцінки, почуття провини або неспроможності реалізувати себе у нових умовах;*

– *проблеми працевлаштування* через відсутність адаптованих програм чи дискримінацію.

Успішна адаптація ветеранів можлива лише за умови злагодженої взаємодії системи соціального захисту, місцевих громад, сімейного оточення та волонтерських ініціатив. *Соціальний працівник виступає посередником між ветераном і суспільством*, допомагає відновити соціальні зв'язки, сформувати нову життєву перспективу, сприяє професійній переорієнтації та розвитку соціальної активності.

2.3. Проблеми професійної, сімейної та громадської самореалізації ветеранів

Бойовий досвід часто змінює уявлення ветерана про самого себе, свої можливості та місце у суспільстві. Після демобілізації багато хто переживає *кризу ідентичності* - звичні ролі втрачають значущість, а військовий досвід не завжди визнається соціально схвально. Це породжує відчуття непотрібності, самотності, втрати сенсу.

Особливо гостро проблеми самореалізації проявляються у професійній сфері: не всі ветерани можуть або хочуть повернутися до попередньої професії, а нові вимоги ринку праці часто потребують додаткового навчання. У сімейному житті нерідко виникають конфлікти через емоційну закритість, труднощі у спілкуванні, надмірний контроль чи відчуження. Діти можуть не розуміти поведінки батьків, що створює додаткову напругу.

Основними напрямками підтримки ветеранів у процесі самореалізації є:

- професійна переорієнтація, освітні програми, курси перекваліфікації;
- створення умов для участі у громадських ініціативах, волонтерстві, місцевому самоврядуванні;
- сімейне консультування, психотерапевтична підтримка подружніх пар;

- психоосвітня робота із членами сімей ветеранів, спрямована на розуміння їхніх переживань і потреб;
- створення спільнот ветеранів, де можна обмінюватися досвідом, отримувати взаємопідтримку та реалізовувати спільні проєкти.

Завдання соціального працівника - допомогти ветерану усвідомити власну цінність, відновити віру у власні сили, знайти нові життєві смисли та відчувати себе повноцінним членом громади.

2.4. Особливості роботи соціального працівника з ветеранами, які мають інвалідність або ПТСР

Робота з ветеранами, що мають інвалідність або прояви ПТСР, потребує комплексного міждисциплінарного підходу. Такі клієнти потребують не лише матеріальної допомоги, а й довготривалої психосоціальної підтримки, правового консультування, реабілітаційних заходів. Соціальний працівник координує роботу з медичними фахівцями, психологами, юристами, реабілітологами, представниками органів влади та громадських організацій.

Особливу увагу слід приділяти:

- формуванню довірчих стосунків - без тиску, з урахуванням етичних і психологічних меж;
- підбору індивідуальних форм допомоги, що відповідають стану та потребам ветерана;
- створенню умов для активної участі клієнта у прийнятті рішень, що стосуються його життя;
- профілактиці професійного вигорання соціального працівника, зокрема через супервізію та командну підтримку;
- запобіганню вторинній травматизації - як самого працівника, так і клієнта.

У своїй діяльності фахівець має виявляти емпатію, делікатність, толерантність та повагу до гідності людини, підтримувати розвиток її

самостійності, ініціативи та соціальної активності. Особливу роль відіграють психоосвітні програми, арт-терапевтичні та групові методи, які сприяють відновленню довіри до світу, прийняттю власного досвіду та формуванню нової життєвої мотивації.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні психологічні наслідки участі у бойових діях.
2. Що таке соціальна реінтеграція ветеранів?
3. Які труднощі можуть виникати у процесі адаптації до мирного життя?
4. У чому полягає роль соціального працівника при роботі з ветеранами, що мають ПТСР?
5. Які напрями соціальної підтримки сприяють самореалізації ветеранів війни?

Тестові завдання

1. Що означає поняття «ветеран війни» у соціально-психологічному контексті?

- A. Людина, яка брала участь у збройних конфліктах
- B. Особа з бойовим досвідом, яка пережила травматичні події та потребує адаптації

C. Особи, що мають військову освіту

D. Військові пенсіонери

2. Яка з характеристик є типовою для ветеранів війни?

A. Надмірна безтурботність

B. Висока самодисципліна і почуття відповідальності

C. Соціальна апатія

D. Повна відсутність емпатії

3. До основних психологічних наслідків бойових дій належить:

A. Підвищена мотивація до праці

B. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)

C. Соціальна активність

D. Висока самооцінка

4. Яка риса найчастіше спостерігається у ветеранів із бойовим досвідом?

A. Прагнення до стабільності, гіпервідповідальність

B. Повна байдужість

C. Низький рівень самоконтролю

D. Уникання соціальних контактів без тривоги

5. Психологічна адаптація ветерана - це:

A. Звикання до нових умов життя після служби

B. Повна відмова від військових спогадів

C. Формування залежності від оточення

D. Замикання у собі

6. Соціальна ізоляція ветеранів найчастіше пов'язана з:

A. Надлишком вільного часу

B. Втратою довіри до соціуму та непорозумінням із громадянами

C. Фінансовими труднощами

D. Недоліком освіти

7. Який тип поведінки може бути проявом ПТСР?

A. Відкрите спілкування

B. Уникання нагадувань про війну

C. Підвищена товариськість

D. Надмірний оптимізм

8. Яка емоційна реакція є типовою для ветеранів у стані хронічного стресу?

A. Радість

B. Гнів, роздратування, тривожність

C. Ейфорія

D. Безпечність

9. У соціальній поведінці ветеранів війни часто проявляється:

- A. Висока комунікабельність
- B. Прагнення до самостійності, але труднощі у взаємодії
- C. Повна соціальна ізоляція
- D. Індивідуалізм без соціальної відповідальності

10. Головна умова ефективної соціально-психологічної підтримки ветерана — це:

- A. Примусові консультації
- B. Добровільність участі та довіра до фахівця
- C. Анонімність допомоги
- D. Використання лише медикаментів

11. Психологічна травма ветерана відрізняється тим, що:

- A. Минає сама собою
- B. Має глибокий емоційний слід, який впливає на поведінку
- C. Не піддається жодній терапії
- D. Не потребує уваги соціальних служб

12. Соціальні труднощі ветеранів часто пов'язані з:

- A. Недовірою до інституцій та складністю самопрезентації
- B. Небажанням працювати
- C. Брак освіти
- D. Відсутністю родини

13. Який фактор сприяє успішній реінтеграції ветеранів у громаду?

- A. Замкненість
- B. Соціальна підтримка та позитивне ставлення оточення
- C. Ізоляція
- D. Пасивність

14. Ветерани війни часто демонструють:

- A. Високу саморефлексію та здатність до самоконтролю
- B. Недбалість до норм поведінки
- C. Повну відсутність самоаналізу

D. Соціальну байдужість

15. У взаємодії ветеранів із суспільством часто спостерігається:

A. Конфлікт цінностей

B. Повна згода з усіма соціальними нормами

C. Перевага матеріальних мотивів

D. Абсолютна адаптація

16. Психологічна реабілітація ветеранів спрямована на:

A. Формування нових копінг-механізмів і відновлення соціальної активності

B. Збільшення військових навичок

C. Підготовку до наступних бойових дій

D. Повну ізоляцію

17. Основним елементом посттравматичної адаптації є:

A. Усвідомлення травматичного досвіду

B. Його заперечення

C. Ігнорування подій

D. Витіснення спогадів

18. Психологічна підтримка ветеранів повинна ґрунтуватися на принципі:

A. Контролю і підзвітності

B. Довіри, партнерства, прийняття

C. Авторитарності

D. Вимогливості

19. Важливою соціальною проблемою ветеранів є:

A. Надмірна зайнятість

B. Труднощі працевлаштування та втрата соціальної ролі

C. Брак освіти

D. Відсутність родинних зв'язків

20. Ознакою успішної адаптації ветерана є:

A. Замкнутість

B. Стабільний емоційний стан, активна соціальна участь

C. Агресивність

D. Відмова від роботи

21. У процесі комунікації ветерани часто виявляють:

A. Гіперконтроль емоцій

B. Низький рівень емпатії

C. Високу потребу у взаєморозумінні

D. Відсутність інтересу до спілкування

22. У сімейних стосунках ветеранів можуть виникати труднощі через:

A. Зміни емоційної регуляції та зниження толерантності до стресу

B. Надмірну турботу

C. Високу адаптивність

D. Активну соціалізацію

23. Відчуття провини у ветеранів часто пов'язане з:

A. Невиконанням соціальних обов'язків

B. Втратою побратимів і переживанням за дії під час війни

C. Невдоволенням сімейним життям

D. Нестачею фінансів

24. Який з підходів є найбільш ефективним у роботі з ветеранами?

A. Когнітивно-поведінковий

B. Репресивний

C. Ієрархічний

D. Формальний

25. Основним соціально-психологічним механізмом подолання травми є:

A. Підтримка та прийняття значущими іншими

B. Ізоляція

C. Самокритика

D. Ігнорування проблеми

26. Яка з рис сприяє соціальній реінтеграції ветеранів?

A. Відповідальність

B. Агресивність

С. Песимізм

Д. Уникання

27. Показником ефективної соціальної підтримки ветеранів є:

А. Поліпшення емоційного стану і міжособистісних контактів

В. Зростання звітності

С. Формалізація процедур

Д. Відсутність комунікації

28. До типових емоційних станів ветеранів належать:

А. Тривога, депресія, дратівливість

В. Ейфорія

С. Повна байдужість

Д. Надмірна веселість

29. Профілактика деструктивної поведінки ветеранів включає:

А. Психологічне консультування, соціальну інтеграцію, підтримку громади

В. Ізоляцію ветерана

С. Адміністративні покарання

Д. Примусову терапію

30. Основна мета соціально-психологічної роботи з ветеранами війни — це:

А. Сприяння відновленню психічного здоров'я, соціальній адаптації та самореалізації

В. Контроль поведінки

С. Фінансова перевірка

Д. Визначення бойового потенціалу

Ключ. 1В, 2В, 3В, 4А, 5А, 6В, 7В, 8В, 9В, 10В, 11В, 12А, 13В, 14А, 15А, 16А, 17А, 18В, 19В, 20В, 21С, 22А, 23В, 24А, 25А, 26А, 27А, 28А, 29А, 30А

Ситуаційне завдання (кейс)

Ситуація:

Ветеран, який повернувся з бойових дій, скаржиться на безсоння, втрату інтересу до життя, дратівливість і конфлікти з родиною. Він відмовляється звертатися до психолога, вважаючи це проявом слабкості.

Завдання:

1. Визначте основні проблеми клієнта.
2. Запропонуйте алгоритм дій соціального працівника.
3. Які методи мотивації до отримання допомоги можуть бути використані?
4. Які види соціальних послуг варто запропонувати ветерану та його родині?

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

3.1. Соціально-демографічні та психологічні особливості сімей ветеранів

Сім'ї ветеранів — це особлива соціально-психологічна категорія, на яку війна впливає не менше, ніж на самих учасників бойових дій. Військовий досвід одного з членів сім'ї змінює внутрішню динаміку родинного життя, систему цінностей, способи взаємодії та розподіл ролей. Повернення ветерана з війни часто супроводжується не лише радістю возз'єднання, а й необхідністю адаптуватися до нового етапу спільного життя.

Соціально-демографічні особливості сімей ветеранів включають:

- наявність малолітніх дітей або підлітків, які переживають емоційні наслідки розлуки та напругу дорослих;
- різний рівень матеріального забезпечення - від стабільного доходу до фінансової нестабільності у зв'язку з втратою роботи або інвалідністю члена сім'ї;
- нерівномірний доступ до соціальних і медичних послуг, особливо у сільських або віддалених громадах;
- житлові проблеми, пов'язані з переїздами, внутрішнім переміщенням або потребою у реабілітаційних умовах;
- гендерні та вікові особливості складу сімей, що впливають на розподіл обов'язків і способи реагування на стрес.

Психологічні особливості таких сімей є не менш значущими:

- підвищений рівень тривожності, емоційної напруги, невпевненості у майбутньому;
- емоційна нестабільність, що проявляється у частих змінах настрою, дратівливості;
- конфлікти через зміну сімейних ролей: ветеран прагне повернути авторитет, який мав на війні, тоді як сім'я вже адаптувалася до нового укладу;

- емоційна депривація дітей, що може проявлятися у поведінкових розладах, труднощах у навчанні, регресивних реакціях;
- потреба у підтримці, прийнятті, соціальному розумінні, яка є важливою умовою стабілізації сімейного мікроклімату.

Соціальний працівник у роботі з такими сім'ями має бути уважним до прихованих проявів дезадаптації, вміти розпізнавати ранні ознаки конфліктів, депресивних або постстресових реакцій та організовувати комплексну допомогу - від соціального супроводу до психологічної підтримки.

Практичне заняття 1:

- Проведіть умовне інтерв'ю з членами "сім'ї ветерана", визначте основні соціально-демографічні та психологічні потреби.
- Складіть короткий звіт про виявлені проблеми та можливі ресурси підтримки.

Кейс 1:

Ветеран повернувся додому після бойових дій. Дружина працює, діти (8 і 12 років) мають проблеми з навчанням через стрес і зміну поведінки батька.

Завдання:

1. Визначити ключові соціально-демографічні та психологічні проблеми сім'ї.
2. Скласти перелік ресурсів підтримки (державних, громадських, психологічних).

3.2. Соціальні послуги для членів сімей учасників бойових дій

Сім'ї учасників бойових дій потребують комплексної системи підтримки, яка охоплює психологічний, соціальний, освітній, правовий і

матеріальний аспекти. Така підтримка має бути системною, адресною та заснованою на принципах партнерства, поваги та довіри.

Основні напрями соціальних послуг для членів сімей ветеранів:

1. Психологічна допомога:

- індивідуальні консультації для ветеранів і членів їхніх родин;
- групи підтримки для подружжя та дітей;
- тренінги з управління емоціями, комунікації, стресостійкості;
- програми арт-терапії, сімейного консультування, відновлення

довіри у стосунках.

2. Правова підтримка:

- інформування про соціальні гарантії, права та пільги;
- допомога у підготовці документів для отримання компенсацій,

статусу учасника бойових дій, пільгового житла тощо.

3. Матеріальна допомога:

- соціальні виплати, одноразові допомоги, гуманітарна підтримка;
- забезпечення житлом, медичними препаратами, реабілітаційними

засобами;

- залучення благодійних фондів та громадських організацій.

4. Освітньо-соціальні послуги:

- доступ дітей до гуртків, секцій, позашкільних заходів;
- професійна переорієнтація дорослих;
- залучення родини до громадських ініціатив, соціальних проєктів.

Практичне заняття 2:

–Складіть карту соціальних послуг для умовної сім'ї ветерана.

–Розробіть коротку презентацію для «клієнта» про доступні ресурси.

Кейс 2:

Молода сім'я ветерана потребує психологічної підтримки та допомоги з навчанням дітей.

Завдання:

Визначити пріоритетні послуги та скласти план підтримки на перший місяць.

Кейс 3 (групове заняття):

Дружина ветерана потребує допомоги у працевлаштуванні, а діти мають емоційні труднощі через переїзд.

Завдання:

1. Розробити комплексну програму соціальних послуг для всієї родини.
2. Визначити фахівців, яких потрібно залучити.

3.3. Подолання сімейних криз і конфліктів у післявоєнний період

Повернення ветерана до сім'ї часто супроводжується кризовими явищами. Мирний побут різко контрастує з бойовим досвідом, а емоційна насиченість війни змінюється повсякденністю, що нерідко викликає психологічну порожнечу. Виникають сімейні конфлікти, емоційна дистанція, порушення взаєморозуміння з дітьми, а іноді - депресивні прояви у членів родини.

Типові форми криз:

- конфлікти між подружжям через зміну сімейних ролей;
- труднощі у відновленні інтимної близькості;
- різне ставлення до виховання дітей;
- емоційне «вигорання» дружини або матері;
- розвиток співзалежних відносин між членами сім'ї.

Подолання сімейних криз потребує поетапної, комплексної роботи - від кризового втручання до довготривалого сімейного консультування, тренінгів комунікації, участі у групах підтримки.

Практичне заняття 3:

- Проведіть рольову гру «Сімейне консультування» для вирішення конфлікту між ветераном і дружиною.
- Обговоріть варіанти медіації та психологічної підтримки дітей.

Кейс 4:

Сім'я ветерана звертається за допомогою через постійні конфлікти між подружжям і непослух дітей.

Завдання:

1. Визначити основні причини конфліктів.
2. Розробити поетапний план сімейної підтримки (консультування, медіація, групи підтримки).

Кейс 5 (групове заняття):

Ветеран та його дружина не можуть домовитися щодо виховання дітей після повернення чоловіка з фронту.

Завдання:

- Провести тренінг для подружжя із застосуванням технік активного слухання, емпатії та ненасильницької комунікації.
- Визначити додаткові ресурси підтримки (групи батьківської взаємодопомоги, консультації дитячого психолога).

3.4. Взаємодія соціального працівника з іншими фахівцями

Ефективна допомога сім'ям ветеранів можлива лише за умов міждисциплінарної взаємодії. Соціальний працівник координує дії різних фахівців, забезпечуючи комплексний підхід до потреб клієнта. Така співпраця базується на принципах партнерства, взаємної поваги, професійної етики та конфіденційності.

Основні напрями взаємодії:

- **Психолог** - здійснює діагностику, психокорекцію, проводить сімейну та індивідуальну терапію.
- **Лікар (реабілітолог, психіатр, невролог)** - забезпечує медичний супровід ветерана, розробляє програми відновлення фізичного та психічного здоров'я.
- **Юрист** - консультує щодо соціальних гарантій, пільг, оформлення документів, захисту прав.
- **Педагог, соціальний педагог, шкільний психолог** - працюють із дітьми ветеранів, допомагаючи у навчальній адаптації та соціалізації.

Практичне заняття 4:

- Розробіть схему взаємодії соціального працівника з іншими фахівцями для умовної сім'ї ветерана.
- Визначте етапи та способи комунікації між спеціалістами.

Кейс 6:

Родина ветерана потребує одночасно психологічної підтримки дітей, юридичної допомоги для оформлення пільг і медичної реабілітації.

Завдання:

1. Скласти план координації дій соціального працівника та залучених фахівців.
2. Визначити ключові точки контролю та моніторингу результатів.

Кейс 7 (рольова гра):

Діти ветерана мають проблеми у школі через конфлікти з однолітками.

Завдання:

- Провести консультацію з педагогом та психологом.
- Розробити план заходів для підтримки дітей у школі та вдома (індивідуальні бесіди, групова робота, сімейне консультування).

Тестові завдання.

1. Яка основна мета соціальної підтримки сімей ветеранів війни?

- А. Забезпечення дозвілля членів сім'ї
- Б. Зниження рівня соціальної напруги в суспільстві
- В. Сприяння адаптації та стабілізації соціального функціонування родини ветерана
- Г. Створення громадських об'єднань ветеранів

2. До основних напрямів соціальної підтримки сімей ветеранів належать:

- А. Лише матеріальна допомога
- Б. Медико-психологічна, соціально-економічна, правова та освітня підтримка
- В. Організація відпочинку та туризму
- Г. Надання одноразових субсидій

3. Який із наведених принципів є ключовим у соціальній роботі з сім'ями ветеранів?

- А. Примусовість участі
- Б. Добровільність і конфіденційність
- В. Адміністративне підпорядкування
- Г. Залежність від статусу військової частини

4. Поняття «реадаптація ветеранів» у контексті соціальної роботи означає:

- А. Залучення ветеранів до трудової діяльності без урахування психологічного стану
- Б. Відновлення соціальних, професійних і сімейних зв'язків після служби
- В. Надання разової фінансової допомоги

Г. Участь у культурно-мистецьких заходах

5. Хто належить до категорії членів сімей ветеранів війни?

А. Тільки діти віком до 18 років

Б. Дружина (чоловік), діти, утриманці, батьки загиблого ветерана

В. Тільки батьки

Г. Родичі третього ступеня споріднення

6. Який державний орган координує політику щодо соціального захисту ветеранів в Україні?

А. Міністерство оборони України

Б. Міністерство соціальної політики України

В. Міністерство охорони здоров'я України

Г. Міністерство освіти і науки України

7. Який закон України визначає основні гарантії ветеранів війни та членів їхніх сімей?

А. Закон «Про соціальну роботу»

Б. Закон «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

В. Закон «Про національну безпеку»

Г. Закон «Про соціальні послуги»

8. Соціальна підтримка сімей ветеранів ґрунтується на принципі:

А. Єдності дій органів влади та громадськості

Б. Централізації всіх послуг

В. Надання допомоги лише за зверненням

Г. Тимчасовості заходів

9. До форм соціальної підтримки не належить:

А. Психологічна реабілітація

- Б. Соціальне консультування
- В. Ізоляція від громади
- Г. Соціальна допомога

10. Соціальний працівник у роботі з сім'ями ветеранів має насамперед:

- А. Вести суворий контроль за поведінкою сім'ї
- Б. Підтримувати активність і самостійність родини
- В. Заміняти психолога
- Г. Надавати тільки матеріальну допомогу

11. Який із підходів найефективніший у роботі з сім'ями ветеранів війни?

- А. Медико-біологічний
- Б. Системний і міждисциплінарний
- В. Репресивний
- Г. Формальний

12. Групові форми соціальної підтримки передбачають:

- А. Індивідуальні консультації
- Б. Проведення тренінгів, груп самодопомоги, груп підтримки
- В. Надання довідок
- Г. Оформлення пільг

13. Який із видів підтримки спрямований на попередження конфліктів у сім'ї ветерана?

- А. Правова допомога
- Б. Психологічне консультування
- В. Медичне обстеження
- Г. Матеріальна компенсація

14. Основна мета психосоціальної реабілітації сімей ветеранів:

- А. Забезпечення житлом
- Б. Формування стійких механізмів подолання травматичного досвіду
- В. Виплата соціальної допомоги
- Г. Надання правових консультацій

15. Хто може бути залучений до надання соціальної підтримки сім'ям ветеранів?

- А. Лише державні службовці
- Б. Представники громадських, благодійних та релігійних організацій
- В. Тільки психологи
- Г. Волонтери без підготовки

16. До соціально-психологічних проблем сімей ветеранів належать:

- А. Стабільність і гармонія у відносинах
- Б. Конфлікти, емоційна дистанція, тривожність членів родини
- В. Надмірна соціальна активність
- Г. Висока задоволеність шлюбом

17. Успішна соціальна підтримка залежить від:

- А. Виключно обсягів державного фінансування
- Б. Комплексної взаємодії соціальних служб, громади та сім'ї
- В. Дотримання формальних процедур
- Г. Політичної ситуації

18. Соціальний супровід сімей ветеранів передбачає:

- А. Разову допомогу
- Б. Тривалу взаємодію з родиною з метою стабілізації її функціонування
- В. Оформлення пільг
- Г. Надання побутових послуг

19. У процесі підтримки сімей ветеранів важливо враховувати:

- А. Лише стан здоров'я ветерана
- Б. Вік дітей, соціальний статус, психологічний клімат у родині
- В. Матеріальний рівень сусідів
- Г. Політичні погляди сім'ї

20. Який метод соціальної роботи найчастіше застосовується для оцінки потреб сімей ветеранів?

- А. Експеримент
- Б. Соціальне обстеження (кейсовий аналіз)
- В. Лекційне навчання
- Г. Масові опитування

21. Основна функція кризового центру для ветеранів та їхніх сімей — це:

- А. Надання тривалого житла
- Б. Невідкладна допомога в ситуаціях психологічної чи соціальної кризи
- В. Проведення дозвілля
- Г. Видача сертифікатів

22. Підтримка сімей загиблих ветеранів включає:

- А. Тільки матеріальну компенсацію
- Б. Соціально-психологічну допомогу, правову підтримку, меморіальні заходи

- В. Організацію свят
- Г. Медичні процедури

23. До завдань соціального працівника у роботі з сім'єю ветерана належить:

- А. Визначення провини сім'ї

- Б. Діагностика потреб і планування індивідуального плану підтримки
- В. Надання адміністративних послуг
- Г. Контроль дисципліни

24. У роботі з сім'єю ветерана доцільно використовувати арт-терапію, тому що вона:

- А. Забезпечує швидкий фінансовий ефект
- Б. Допомогає зняти емоційну напругу й сприяє вираженню почуттів
- В. Замінює психотерапію
- Г. Є формою дисциплінарного впливу

25. Який із нижченаведених принципів є етичним у соціальній роботі з ветеранами?

- А. Збереження професійної дистанції та повага до гідності клієнта
- Б. Повна залежність клієнта від працівника
- В. Використання особистої інформації в публічних цілях
- Г. Нав'язування особистих поглядів

26. У процесі соціальної підтримки важливо залучати громаду, тому що:

- А. Це зменшує навантаження на соціальні служби
- Б. Це сприяє інтеграції сімей ветеранів у соціальне середовище
- В. Це дає змогу уникнути офіційних процедур
- Г. Це підвищує рейтинг органів влади

27. Приклади громадських ініціатив підтримки сімей ветеранів:

- А. Волонтерські програми, центри реінтеграції, психологічні хаби
- Б. Політичні партії
- В. Бізнес-корпорації
- Г. Судові органи

28. Оцінювання ефективності соціальної підтримки здійснюється за критеріями:

А. Кількість наданих довідок

Б. Рівень соціальної адаптації, психологічного благополуччя та стабільності сім'ї

В. Обсяг витрат

Г. Тривалість програм

29. У роботі з сім'ями ветеранів соціальний працівник має дотримуватися підходу:

А. Патерналістичного

Б. Орієнтованого на сильні сторони сім'ї

В. Формального

Г. Адміністративного

30. Профілактика дезадаптації в сім'ях ветеранів передбачає:

А. Ігнорування проблем

Б. Проведення інформаційно-просвітницьких заходів, тренінгів, сімейного консультування

В. Збільшення кількості звітів

Г. Надання допомоги лише ветеранам

Ключ. 1В, 2Б, 3Б, 4Б, 5Б, 6Б, 7Б, 8А, 9В, 10Б, 11Б, 12Б, 13Б, 14Б, 15Б, 16Б, 17Б, 18Б, 19Б, 20Б, 21Б, 22Б, 23Б, 24Б, 25А, 26Б, 27А, 28Б, 29Б, 30Б.

РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

4.1. Оцінка потреб ветеранів і їхніх сімей

Оцінка потреб є першим і ключовим етапом соціального супроводу, який забезпечує глибоке розуміння життєвої ситуації ветерана та його сім'ї. Вона дозволяє соціальному працівнику встановити пріоритети, визначити проблемні зони, потенціали та ресурси, а також сформувати індивідуальний план дій, спрямований на досягнення стабільності, відновлення соціальних функцій та підвищення якості життя родини.

Під час оцінки потреб фахівець враховує соціально-демографічні, економічні, психологічні, медичні, правові та освітні чинники, що визначають рівень адаптації сім'ї до післявоєнних реалій. Особливу увагу приділяють психоемоційному стану ветерана, рівню згуртованості родини, ролям у сімейній системі, ступеню соціальної інтегрованості та підтримці з боку громади.

Методи оцінки потреб:

- **Анкетування** - структуроване збирання даних про житлові умови, доходи, зайнятість, здоров'я та потреби сім'ї.
- **Напівструктуроване інтерв'ю** - дає змогу глибше зрозуміти емоційні, психологічні й соціальні аспекти життя ветерана.
- **Спостереження** - оцінка поведінкових проявів, динаміки взаємодії членів сім'ї, ознак стресу чи конфліктності.
- **Аналіз документів** - медичних виписок, довідок про інвалідність, заяв на пільги, характеристик із місця роботи.
- **Використання стандартизованих методик**, таких як шкала оцінки рівня стресу, тестування рівня соціальної підтримки, методики сімейної адаптації.

Результати оцінки оформлюються у вигляді *соціального діагнозу* - аналітичного висновку, що визначає головні потреби, ризики та потенціал сім'ї.

Практичне заняття 1:

- Розробіть анкету для оцінки соціально-демографічного стану сім'ї ветерана (включаючи дані про житло, зайнятість, доходи, склад сім'ї, стан здоров'я, рівень соціальної активності).
- Проведіть умовне інтерв'ю з «клієнтом» (рольова гра) з метою виявлення його основних психологічних і соціальних потреб.

Кейс 1:

Ветеран повернувся з війни, має посттравматичний стресовий розлад і малолітню дитину. Родина звертається за допомогою у працевлаштуванні та медичній підтримці.

Завдання:

1. Визначити ключові потреби ветерана (психологічна реабілітація, медичне обслуговування, соціальна адаптація) та дитини (емоційна стабільність, навчальна підтримка).
2. Скласти план першочергових заходів соціального супроводу (звернення до ЦНАП, центрів зайнятості, медичних установ, груп підтримки).

4.2. Координація соціальних послуг та кейс менеджмент (метод ведення випадку)

Метод кейс менеджмент або індивідуального ведення випадку є основним механізмом організації комплексної допомоги ветеранам та їхнім родинам. Його сутність полягає в тому, що соціальний працівник виступає

координатором між клієнтом та різними інституціями, забезпечуючи цілісність, послідовність і ефективність надання послуг.

Основні принципи кейс менеджмент:

- Індивідуальний підхід до кожного ветерана.
- Орієнтація на сильні сторони клієнта.
- Мультидисциплінарність - залучення фахівців різних галузей.
- Безперервність підтримки та гнучке коригування плану.
- Прозорість та участь клієнта у прийнятті рішень.

Етапи реалізації кейс менеджмент:

1. Виявлення клієнта та встановлення контакту.

Формується довіра, уточнюється контекст проблеми, визначається готовність клієнта до співпраці.

2. Оцінка потреб і ресурсів.

Використовуються анкети, опитування, бесіди; визначається рівень ризику та наявні ресурси.

3. Планування індивідуальної програми супроводу.

Визначаються цілі, очікувані результати, терміни, відповідальні особи.

4. Організація доступу до послуг.

Соціальний працівник координує взаємодію з медичними, освітніми, правовими, громадськими структурами.

5. Моніторинг та оцінка результатів.

Перевіряється ефективність втручання, при потребі план коригується.

Практичне заняття 2:

- Розробіть індивідуальний план соціального супроводу умовного ветерана, включивши всі етапи кейс менеджмент.

Кейс 2:

Ветеран після реабілітації не може знайти роботу. Соціальний працівник повинен забезпечити працевлаштування через державні програми та підтримку громадських організацій.

Завдання:

1. Скласти алгоритм дій соціального працівника (збір документів, звернення до служби зайнятості, комунікація з роботодавцями, супровід клієнта).
2. Визначити фахівців і установи, які можуть бути залучені (психолог, юрист, кар'єрний консультант, представники місцевої влади).

Кейс 3:

Родина ветерана проживає у віддаленому селі. Діти мають проблеми з навчанням та соціальною адаптацією.

Завдання:

1. Розробити стратегію координації освітніх та соціальних послуг (онлайн-консультації, дистанційна освіта, мобільні служби).
2. Визначити механізми дистанційної підтримки (телефон довіри, онлайн-групи, платформи для батьків).

4.3. Соціальне консультування та підтримка

Соціальне консультування є однією з основних форм професійної допомоги ветеранам і членам їхніх сімей. Його мета - підвищення обізнаності, активізація внутрішніх ресурсів, формування навичок самостійного розв'язання життєвих труднощів.

Основні напрями консультування:

–**Правове** - роз'яснення механізмів реалізації соціальних прав, пільг, субсидій.

– **Психологічне** - підтримка у подоланні кризових станів, втрати сенсу життя, конфліктів у родині.

– **Інформаційне** - ознайомлення з можливостями громади, програмами державної та недержавної підтримки.

– **Мотиваційне** - сприяння активній участі ветеранів у громадському житті, професійній реінтеграції.

Ефективне консультування базується на емпатії, активному слуханні, прийнятті клієнта та конфіденційності.

Практичне заняття 3:

- Проведіть рольову гру «Консультування ветерана щодо отримання пільг».
- Визначте ключові емоційні бар'єри клієнта (невіра в систему, відчуття провини, втома) та розробіть стратегії їх подолання.

Кейс 4:

Ветеран звертається за допомогою щодо отримання соціальної виплати, але стикається з бюрократичними перепонами.

Завдання:

1. Визначити, як соціальний працівник може забезпечити доступ ветерана до послуг (супровід документів, звернення до органів соцзахисту, адвокація).
2. Підготувати письмову рекомендацію для ветерана.

Кейс 5 (групове заняття):

Малолітні діти ветерана переживають труднощі через конфлікти в школі.

Завдання:

- Розробити план роботи з дітьми, шкільним психологом і класним керівником.

– Провести тренінг для сім'ї щодо управління емоціями, зниження стресу та відновлення сімейної взаємодії.

4.4. Адвокація та захист прав ветеранів

Адвокація - це стратегічна діяльність соціального працівника, спрямована на захист прав, представлення інтересів та посилення голосу ветеранів у взаємодії з державними і недержавними структурами. Її мета - не лише допомогти окремому клієнту, а й впливати на системні бар'єри, які перешкоджають реалізації прав учасників бойових дій.

Основні напрями адвокації:

- Представництво інтересів ветерана перед органами влади, місцевими адміністраціями, роботодавцями.
- Виявлення та усунення випадків дискримінації за статусом ветерана або станом здоров'я.
- Участь у розробці місцевих програм соціальної інтеграції ветеранів.
- Підготовка інформаційних кампаній та петицій щодо розширення доступу до соціальних послуг.

Ефективна адвокаційна діяльність вимагає знання законодавчої бази, навичок комунікації, уміння вести переговори та формувати партнерства з органами влади й громадськими об'єднаннями.

Практичне заняття 4:

- Розробіть адвокаційну кампанію для підтримки ветерана з обмеженими фізичними можливостями (включіть мету, цільову аудиторію, план дій і очікувані результати).

Кейс 6:

Ветеран із інвалідністю не має доступу до пільгового житла.

Завдання:

1. Визначити організації, до яких можна звернутися для адвокаційної підтримки (управління соцзахисту, ветеранські об'єднання, правозахисні організації).

2. Скласти покроковий план подання запиту, супроводу процесу та контролю виконання.

Кейс 7 (рольова гра):

Ветеран скаржить на дискримінацію на роботі через свій статус.

Завдання:

- Провести адвокаційну консультацію з урахуванням принципів правозахисної етики.
- Визначити дії соціального працівника для захисту прав ветерана (звернення до юриста, омбудсмана, профспілкової організації, ЗМІ).

Тестові завдання

1. Соціальний супровід ветеранів війни - це:

- А. Разове надання допомоги
- Б. Систематична діяльність, спрямована на підтримку, адаптацію та реінтеграцію ветеранів
- В. Нагляд за поведінкою ветеранів
- Г. Надання юридичних консультацій

2. Метою соціального супроводу є:

- А. Контроль за дотриманням соціальних норм
- Б. Сприяння самостійності, соціальній адаптації та відновленню соціальних функцій ветерана
- В. Звітність перед органами влади
- Г. Визначення ступеня інвалідності

3. Основними етапами соціального супроводу є:

- А. Прийом документів, контроль, звіт
- Б. Діагностика, планування, реалізація, моніторинг, оцінка результатів
- В. Опитування, анкетування, звіт
- Г. Реєстрація звернення

4. Соціальний супровід ветеранів базується на принципі:

- А. Патерналізму
- Б. Партнерства та індивідуального підходу
- В. Ієрархічного контролю
- Г. Адміністративного впливу

5. Ключовим суб'єктом соціального супроводу є:

- А. Сам ветеран як активний учасник процесу
- Б. Держава як контролюючий орган
- В. Родина ветерана
- Г. Медична установа

6. Хто може ініціювати надання соціального супроводу ветерану війни?

- А. Лише орган соціального захисту
- Б. Сам ветеран, член його сім'ї або уповноважена особа
- В. Суд
- Г. Органи внутрішніх справ

7. Який документ фіксує план дій під час соціального супроводу ветерана?

- А. Соціальна характеристика
- Б. Індивідуальний план соціального супроводу
- В. Медична довідка
- Г. Наказ органу влади

8. До компетенцій соціального працівника, який здійснює супровід ветеранів, належать:

- А. Економічні розрахунки
- Б. Комунікативні, аналітичні, правові та етичні навички
- В. Юридичне представництво в суді
- Г. Керування підрозділом

9. В основі якісного соціального супроводу лежить:

- А. Формальне ставлення
- Б. Комплексна оцінка потреб і ресурсів ветерана
- В. Надання лише матеріальної допомоги
- Г. Одноразове консультування

10. Реінтеграція ветеранів у громаду передбачає:

- А. Ізоляцію від суспільства
- Б. Відновлення соціальних зв'язків, участь у житті громади, професійну активність
- В. Лише психологічну підтримку
- Г. Надання пільг без обов'язків

11. Соціальний працівник під час супроводу має насамперед:

- А. Контролювати ветерана
- Б. Підтримувати активність і самостійність клієнта
- В. Визначати політичні погляди ветерана
- Г. Складати звіти без роботи з клієнтом

12. Основна форма документування процесу соціального супроводу - це:

- А. Щоденник соціального працівника
- Б. Індивідуальна карта соціального супроводу
- В. Довідка про доходи

Г. Журнал обліку

13. Під час оцінювання потреб ветерана слід враховувати:

А. Тільки стан здоров'я

Б. Психологічний стан, соціальні зв'язки, житлові умови, рівень зайнятості

В. Кількість отриманих пілґ

Г. Сімейний статус

14. Який метод найчастіше використовується при супроводі ветеранів із ПТСР?

А. Психоедукація та групова підтримка

Б. Дисциплінарні заходи

В. Судові консультації

Г. Тестування без спілкування

15. Який із нижченаведених інструментів допомагає оцінити ефективність соціального супроводу?

А. Соціальний моніторинг

Б. Кількість отриманих пілґ

В. Рейтинг довіри до влади

Г. Число звернень

16. Соціальний супровід ветеранів війни здійснюється:

А. Лише державними службами

Б. Державними, громадськими, волонтерськими організаціями

В. Приватними підприємствами

Г. Освітніми установами

17. Приклад міжвідомчої взаємодії під час супроводу ветерана:

А. Спільна робота соціальних, медичних, психологічних і правових служб

Б. Видача довідок в одному відомстві

В. Розгляд заяв у суді

Г. Виплата пенсій

18. До профілактичних заходів у процесі супроводу належить:

А. Соціальна ізоляція ветерана

Б. Проведення тренінгів, консультацій, просвітницьких заходів

В. Примусове лікування

Г. Збір звітності

19. Кейс-менеджмент у соціальному супроводі ветеранів означає:

А. Управління складними випадками шляхом індивідуального планування та координації послуг

Б. Адміністративний нагляд

В. Юридичний супровід

Г. Психотерапію

20. Основний результат ефективного соціального супроводу ветерана — це:

А. Повна залежність від соціальних служб

Б. Підвищення рівня самостійності, адаптації та соціальної інтеграції

В. Збільшення кількості пілг

Г. Формальне завершення програми

21. Який метод доцільно використовувати для відновлення соціальної активності ветеранів?

А. Соціальне проєктування та волонтерство

Б. Адміністративний контроль

В. Ізоляція

Г. Перенаправлення у медичний заклад

22. Соціальний працівник має дотримуватися принципу:

А. Конфіденційності та поваги до особистості клієнта

Б. Публічного обговорення проблем ветерана

В. Авторитарного впливу

Г. Беземоційної нейтральності

23. Основна функція соціального супроводу - це:

А. Допомога у кризових ситуаціях і сприяння розвитку ресурсів клієнта

Б. Адміністративний контроль

В. Фінансова звітність

Г. Юридичний захист

24. У процесі супроводу ветеранів соціальний працівник має уникати:

А. Надмірної опіки та нав'язування рішень

Б. Підтримки й консультування

В. Залучення громади

Г. Мотиваційних зустрічей

25. Основою ефективного міжособистісного контакту у супроводі є:

А. Професійна емпатія та активне слухання

Б. Дистанційність

В. Суворий контроль

Г. Авторитарність

26. Який документ засвідчує завершення соціального супроводу ветерана?

А. Звіт про ефективність

- Б. Акт про завершення соціального супроводу
- В. Лист подяки
- Г. Заява ветерана

27. Психологічний аспект супроводу передбачає:

- А. Підтримку емоційної стабільності, формування навичок подолання стресу
- Б. Медичне лікування
- В. Тільки консультації психолога
- Г. Надання матеріальної допомоги

28. До індикаторів ефективності соціального супроводу належить:

- А. Кількість виданих довідок
- Б. Рівень адаптації, психологічного комфорту, працевлаштування ветерана
- В. Обсяг фінансування
- Г. Тривалість супроводу

29. У процесі супроводу важливо залучати членів сім'ї ветерана, тому що:

- А. Вони є джерелом підтримки, інформації та стабільності
- Б. Це зменшує відповідальність працівника
- В. Це вимагають нормативні документи
- Г. Вони повинні контролювати ветерана

30. Однією з сучасних форм соціального супроводу є:

- А. Онлайн-консультування та цифрові сервіси підтримки ветеранів
- Б. Лише особисті зустрічі
- В. Примусові відвідування
- Г. Військові збори

Підсумковий ключ:

1Б, 2Б, 3Б, 4Б, 5А, 6Б, 7Б, 8Б, 9Б, 10Б, 11Б, 12Б, 13Б, 14А, 15А, 16Б, 17А,
18Б, 19А, 20Б, 21А, 22А, 23А, 24А, 25А, 26Б, 27А, 28Б, 29А, 30А.

РОЗДІЛ 5. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

5.1. Тематика та структура практичних занять

Практичні заняття спрямовані на формування у студентів системного розуміння процесу соціального супроводу ветеранів та їхніх родин, набуття навичок інтеграції знань із психології, соціальної педагогіки, юриспруденції, медицини та комунікацій у професійну діяльність.

Основні цілі практичних занять:

- формування навичок оцінки індивідуальних та сімейних потреб ветеранів;
- опанування технологій кейс менеджмент (ведення випадку);
- набуття досвіду надання психологічної, соціальної та правової підтримки;
- формування комунікаційної компетентності, вміння будувати довіру та проводити мотиваційні бесіди;
- розвиток навичок кризового реагування та медіації у сімейних конфліктах;
- навчання побудові міждисциплінарної взаємодії;
- створення програм соціальної інтеграції ветеранів у громаду.

Форми проведення занять:

- аналіз реальних і змодельованих кейсів;
- робота в малих групах;
- мозкові штурми, рольові ігри, дискусії;
- створення карт ресурсів громади;
- розробка індивідуальних та групових планів соціального супроводу;
- рефлексійні сесії з обговоренням помилок і сильних сторін рішень.

5.2. Анкети та оцінка потреб

Мета: навчити студентів системно оцінювати потреби ветерана та його сім'ї, виявляти приховані проблеми та визначати пріоритети соціальної підтримки.

Нижче наведено 7 прикладів анкет із детальним описом.

Анкета 1. Соціально-демографічна

– **Мета:** зібрати базову інформацію про склад сім'ї та життєві умови ветерана.

– **Опис:** анкетування щодо віку, освіти, місця проживання, складу сім'ї, житлових умов, рівня доходу.

– **Алгоритм дій:**

1. Пояснити мету анкетування.
2. Зібрати контактну інформацію.
3. Опитати про склад сім'ї та соціальне середовище.
4. Записати відповіді у бланк.

Очікуваний результат: отримання структурованої соціально-демографічної інформації для подальшого аналізу потреб ветерана.

Анкета 2. Психологічний стан

– **Мета:** визначити рівень тривожності, ознаки ПТСР та мотивацію до змін.

– **Опис:** питання про настрій, сон, соціальні контакти, самопочуття.

– **Алгоритм дій:**

1. Провести інтерв'ю в спокійній обстановці.
2. Використати стандартизовані шкали (наприклад, шкала тривожності).
3. Зафіксувати спостереження.

Очікуваний результат: оцінка психологічного стану, виявлення потреб у психотерапевтичній підтримці.

Анкета 3. Медичні потреби

– **Мета:** виявити наявні поранення, інвалідність та потребу в реабілітації.

– **Опис:** збір даних про стан здоров'я, доступ до медичної допомоги.

– **Алгоритм дій:**

1. Запитати про історію хвороб і травм.
2. Визначити наявність медичних документів та пільг.
3. Скласти короткий медичний профіль ветерана.

Очікуваний результат: створення бази даних для планування медичної підтримки.

Анкета 4. Соціально-економічний статус

– **Мета:** оцінити економічні ресурси сім'ї.

– **Опис:** питання щодо працевлаштування, стабільності доходу, потреби у фінансовій допомозі.

– **Алгоритм дій:**

1. Провести інтерв'ю.
2. Визначити пріоритети соціальної допомоги.
3. Записати інформацію для подальшого аналізу.

Очікуваний результат: визначення фінансових потреб та можливостей соціальної підтримки.

Анкета 5. Правові аспекти

– **Мета:** перевірити рівень обізнаності про права ветерана.

– **Опис:** питання про наявність документів, користування пільгами, проблеми з оформленням.

– **Алгоритм дій:**

1. З'ясувати, які документи оформлені.
2. Виявити правові прогалини та потребу у консультації.

3. Зафіксувати рекомендації щодо допомоги.

Очікуваний результат: наявність плану юридичної підтримки.

Анкета 6. Діти та сімейні відносини

- **Мета:** оцінити сімейну взаємодію та потреби дітей.
- **Опис:** питання про поведінку дітей, освіту, комунікацію в сім'ї.
- **Алгоритм дій:**
 1. Провести бесіду з батьками та дітьми.
 2. Зафіксувати труднощі та ресурси сім'ї.
 3. Скласти рекомендації щодо психологічної та освітньої

підтримки.

Очікуваний результат: розробка плану сімейного супроводу.

Анкета 7. Ресурси громади

- **Мета:** виявити доступні ресурси для соціальної інтеграції.
- **Опис:** питання про участь у громадських ініціативах, клубах, волонтерській підтримці.

- **Алгоритм дій:**
 1. Оцінити наявні контакти з громадою.
 2. Визначити потенційні програми для інтеграції.
 3. Скласти карту ресурсів.

Очікуваний результат: підготовка рекомендацій щодо залучення ветерана до соціального життя.

5.3. Ситуаційні завдання та алгоритми дій соціального працівника

Мета: навчити студентів відпрацьовувати логіку професійних дій у реалістичних сценаріях, підвищити готовність до прийняття рішень у стресових або невизначених умовах.

Нижче наведено 7 докладних ситуаційних завдань.

Завдання 1. Соціальна ізоляція ветерана

– **Опис ситуації:** ветеран уникає контактів із родиною та друзями, не бере участь у громадських заходах.

– **Алгоритм дій:**

1. Провести мотиваційне інтерв'ю.
2. Визначити причини ізоляції (тривожність, страх відторгнення, психологічні травми).
3. Скласти план поступової соціалізації: участь у онлайн-групах → відвідування клубів ветеранів → волонтерські заходи.
4. Організувати контрольні зустрічі для моніторингу прогресу.

Очікуваний результат: підвищення соціальної активності, поліпшення психологічного стану ветерана, відновлення соціальних зв'язків.

Завдання 2. Конфлікт у сім'ї

– **Опис ситуації:** ветеран постійно конфліктує з дружиною через нерозуміння потреб одне одного.

– **Алгоритм дій:**

1. Провести окремі інтерв'ю з кожним членом сім'ї.
2. Організувати сімейне консультування із застосуванням технік медіації.
3. Розробити спільний план вирішення конфліктів та розподілу обов'язків.

4. Контролювати виконання домовленостей та проводити корекційні зустрічі.

Очікуваний результат: покращення комунікації у сім'ї, зменшення конфліктів, відновлення взаєморозуміння.

Завдання 3. Відмова від психологічної допомоги

– **Опис ситуації:** ветеран категорично відмовляється від психологічної підтримки.

– **Алгоритм дій:**

1. Використати непрямі методи підтримки: участь у ветеранських клубах, арт-терапевтичних майстернях, спортивних секціях.

2. Проводити регулярні зустрічі для спостереження за змінами настрою та поведінки.

3. Визначити моменти готовності ветерана до професійної психологічної допомоги.

Очікуваний результат: поступове підвищення мотивації до терапії, розвиток соціальних контактів, поліпшення психологічного стану.

Завдання 4. Проблеми працевлаштування

– **Опис ситуації:** ветеран не має стабільного доходу і потребує працевлаштування.

– **Алгоритм дій:**

1. Оцінити професійні навички та бажання ветерана.

2. Провести консультації з центром зайнятості та громадськими організаціями.

3. Скласти індивідуальний план працевлаштування.

4. Надати супровід на етапі пошуку роботи та адаптації на новому місці.

Очікуваний результат: отримання стабільного доходу, відновлення економічної самостійності.

Завдання 5. Кризова ситуація із загрозою самозаперечення

– **Опис ситуації:** ветеран висловлює думки про безсенсовість життя, ізольований від сім'ї.

– **Алгоритм дій:**

1. Негайно оцінити ризик самогубства.
2. Залучити кризового психолога та медичного працівника.
3. Забезпечити постійний контакт із ветераном (телефон, онлайн, особисті зустрічі).
4. Розробити план підтримки та безпечне середовище для ветерана.

Очікуваний результат: стабілізація стану, зменшення ризику самозаперечення, надання безпечної підтримки.

Завдання 6. Потреба в медичній реабілітації

– **Опис ситуації:** ветеран має поранення, потребує реабілітації та постійного медичного нагляду.

– **Алгоритм дій:**

1. Зібрати медичні документи та висновки лікарів.
2. Скласти індивідуальний план реабілітації.
3. Координувати взаємодію з лікарями, соціальними службами та родиною.
4. Вести моніторинг стану здоров'я та адаптації ветерана.

Очікуваний результат: підвищення фізичного та психологічного стану, забезпечення доступу до медичних ресурсів.

Завдання 7. Соціальна інтеграція у громаді

– **Опис ситуації:** громада проявляє упереджене ставлення до ветерана.

– **Алгоритм дій:**

1. Провести інформаційно-просвітницькі заходи для громади.
2. Організувати зустрічі ветерана з місцевими активістами.

3. Розробити програму залучення ветерана до громадських ініціатив.
4. Моніторити ефективність інтеграції та реагування громади.

Очікуваний результат: підвищення рівня соціальної прийнятності ветерана, розвиток комунікаційних навичок та громадської участі.

5.4. Практичні кейси з реальної практики

Мета: навчити студентів аналізувати реальні ситуації ветеранів, розробляти індивідуальні плани соціального супроводу та ефективно використовувати ресурси громади.

Кейс 1. Втрата мотивації до праці

– **Опис ситуації:** ветеран повернувся з АТО, втратив інтерес до професійної діяльності, часто відсутній на роботі.

– **Аналіз проблем:** низька самооцінка, депресивні симптоми, невідповідність попередньої професії до фізичних можливостей.

– **План дій:**

1. Провести психологічну діагностику та мотиваційне інтерв'ю.
2. Скласти план професійної адаптації або перекваліфікації.
3. Надати консультації центру зайнятості та місцевих підприємств.
4. Організувати групу підтримки ветеранів для обміну досвідом.

Очікуваний результат: відновлення професійної мотивації, адаптація до нових умов праці.

Кейс 2. Сімейна напруга

– **Опис ситуації:** ветеран повернувся з війни, конфліктує з дружиною та дітьми.

– **Аналіз проблем:** порушення комунікації, стрес у всіх членів родини, відсутність системи підтримки.

– **План дій:**

1. Індивідуальні та сімейні консультації.
2. Проведення тренінгів з комунікацій та управління конфліктами.

3. Підключення до груп самодопомоги для членів сім'ї.
4. Контроль результатів та корекційні зустрічі.

Очікуваний результат: покращення сімейної взаємодії, зменшення конфліктів.

Кейс 3. Проблеми із психологічним здоров'ям

– **Опис ситуації:** ветеран страждає на ПТСР, має нічні кошмари та підвищену тривожність.

– **Аналіз проблем:** травматичний досвід, ізоляція, відсутність належної психологічної підтримки.

– **План дій:**

1. Провести оцінку стану психічного здоров'я.
2. Розробити індивідуальну програму психотерапії.
3. Організувати участь у групових психотерапевтичних сесіях.
4. Підтримка родини у роботі з ветераном.

Очікуваний результат: зменшення симптомів ПТСР, покращення якості життя.

Кейс 4. Фінансова нестабільність

– **Опис ситуації:** ветеран має непостійний дохід, заборгованість із кредитів, стрес у сім'ї.

– **Аналіз проблем:** низький рівень фінансової грамотності, відсутність доступу до соціальної підтримки.

– **План дій:**

1. Оцінка фінансових потреб та ресурсів сім'ї.
2. Консультації з центрами соціальної допомоги та банківськими програмами.
3. Складання бюджету та плану погашення заборгованостей.
4. Надання психологічної підтримки для зменшення стресу.

Очікуваний результат: фінансова стабілізація, підвищення впевненості у завтрашньому дні.

Кейс 5. Інтеграція у громаду

- **Опис ситуації:** ветеран відчуває, що громада його не приймає, уникає суспільних заходів.
- **Аналіз проблем:** упереджене ставлення, соціальна ізоляція, низька мотивація до участі у громадському житті.
- **План дій:**
 1. Провести інформаційно-просвітницькі заходи у громаді.
 2. Організувати участь ветерана у волонтерських проєктах.
 3. Розробити індивідуальний план соціальної інтеграції.
 4. Моніторинг рівня соціальної участі та взаємодії з громадою.

Очікуваний результат: підвищення соціальної прийнятності, розвиток комунікаційних навичок.

Кейс 6. Діти ветерана з емоційними труднощами

- **Опис ситуації:** діти ветерана мають проблеми у навчанні та поведінці через сімейний стрес.
- **Аналіз проблем:** емоційне вигорання дружини, відсутність психологічної підтримки дітей, конфлікти у родині.
- **План дій:**
 1. Індивідуальні консультації для дітей та дружини.
 2. Включення дітей у шкільні програми «Діти ветеранів».
 3. Організація груп підтримки для дружини.
 4. Моніторинг емоційного стану дітей та корекція плану.

Очікуваний результат: покращення емоційного стану дітей та дружини, відновлення сімейних ролей.

Кейс 7. Пошкодження здоров'я та обмеження рухливості

- **Опис ситуації:** ветеран має фізичні обмеження після поранення, потребує реабілітації та соціальної підтримки.
- **Аналіз проблем:** обмежена мобільність, соціальна ізоляція, потреба у медичній та психологічній підтримці.

- **План дій:**
 1. Оцінка медичних потреб та складання плану реабілітації.
 2. Координація з медичними закладами та фізіотерапевтами.
 3. Підключення до соціальних служб для підтримки на дому.
 4. Включення ветерана у групи підтримки та дозвілля для збереження соціальної активності.

Очікуваний результат: покращення фізичного стану, соціальна адаптація, підвищення якості життя.

5.5. Рольові ігри та тренінги

Мета: формування професійної поведінки, емпатії, навичок кризового реагування та міждисциплінарної взаємодії у студентів.

Гра 1. «Кризове втручання при самозапереченні»

–**Ситуація:** ветеран говорить про безсенсовість життя, ізольований, уникає родини.

–**Алгоритм дій:**

1. Провести коротку оцінку ризику самогубства.
2. Встановити контакт, використовуючи активне слухання.
3. Підключити психолога та лікаря, за потреби – гарячу лінію допомоги.
4. Розробити тимчасовий план підтримки та безпечного середовища.

–**Завдання для студентів:** відпрацювати навички кризового реагування, скласти план негайного втручання.

–**Очікуваний результат:** формування навичок оцінки ризику та алгоритму дій у кризовій ситуації.

Гра 2. «Мультидисциплінарна команда»

–**Ситуація:** родина ветерана потребує одночасної медичної, психологічної та юридичної допомоги.

–Алгоритм дій:

1. Розподіл ролей у команді: соціальний працівник, психолог, юрист, медик.
2. Обговорення проблем родини та визначення пріоритетів.
3. Розробка плану комплексної допомоги та комунікаційної стратегії.
4. Координація взаємодії всіх фахівців.

–Завдання для студентів: змодельовати роботу міждисциплінарної команди, визначити координатора, скласти план допомоги.

–Очікуваний результат: розуміння принципів міждисциплінарної координації та ролі соціального працівника.

Гра 3. «Робота з громадами та подолання упереджень»

–Ситуація: громада не приймає ветерана через стереотипи та упереджене ставлення.

–Алгоритм дій:

1. Провести аналіз настроїв громади.
2. Розробити комунікаційну стратегію для підвищення толерантності.
3. Організувати інформаційні заходи та волонтерські ініціативи.
4. Моніторинг змін у ставленні громади.

– Завдання для студентів: розробити план адвокації та просвітницьких заходів.

– Очікуваний результат: розвиток навичок адвокації, підвищення соціальної інтеграції ветеранів.

Гра 4. «Підтримка сім'ї ветерана»

–Ситуація: конфлікти у родині ветерана через стрес і психотравму.

–Алгоритм дій:

1. Провести мотиваційне інтерв'ю з членами сім'ї.

2. Визначити проблемні зони та емоційні потреби.
3. Застосувати методи сімейного консультування та медіації.
4. Розробити індивідуальний план підтримки для кожного члена сім'ї.

–**Завдання для студентів:** відпрацювати навички медіації та побудови довіри.

–**Очікуваний результат:** покращення комунікації у родині, зменшення конфліктів.

Гра 5. «Підтримка професійної адаптації ветерана»

–**Ситуація:** ветеран втратив мотивацію до праці, має труднощі з працевлаштуванням.

–**Алгоритм дій:**

1. Провести оцінку професійних та психологічних потреб.
2. Організувати коучинг та профорієнтаційні консультації.
3. Скласти поетапний план адаптації на роботі або перекваліфікації.
4. Моніторинг результатів та корекція плану.

– **Завдання для студентів:** створити індивідуальний план адаптації ветерана.

– **Очікуваний результат:** підвищення мотивації до праці та професійної активності.

Гра 6. «Психологічна реабілітація після травми»

–**Ситуація:** ветеран має ПТСР, уникає соціальних контактів, проявляє агресію.

–**Алгоритм дій:**

1. Провести первинну психологічну оцінку.
2. Визначити групові та індивідуальні методи терапії.
3. Створити підтримуюче середовище для зменшення стресу.
4. Систематичний моніторинг результатів та корекція програми.

–**Завдання для студентів:** відпрацювати навички психологічної підтримки та роботи з травмою.

–**Очікуваний результат:** зменшення симптомів ПТСР, підвищення соціальної активності ветерана.

Гра 7. «Фінансова грамотність та соціальна підтримка»

– **Ситуація:** ветеран та його сім'я мають фінансові проблеми, стрес через борги.

– **Алгоритм дій:**

- 1.Провести оцінку фінансових потреб сім'ї.
- 2.Розробити план стабілізації бюджету та використання соціальних пільг.
- 3.Провести індивідуальні консультації з фінансової грамотності.
- 4.Моніторинг результатів та підтримка психологічного стану сім'ї.

–**Завдання для студентів:** скласти фінансовий план допомоги сім'ї ветерана.

–**Очікуваний результат:** стабілізація фінансового стану, зниження стресу, підвищення соціальної адаптації.

5.6. Оцінювання ефективності практичної підготовки

Мета: визначити рівень засвоєння студентами практичних навичок соціального супроводу ветеранів та їхніх сімей, оцінити здатність до міждисциплінарної взаємодії, кризового реагування та планування соціальної підтримки.

Критерії оцінювання:

1. **Аналіз ситуації клієнта та визначення потреб:**
 - уміння оцінювати соціально-демографічні, психологічні, медичні та правові аспекти;
 - здатність виділяти пріоритетні проблеми та ресурси громади.
2. **Розробка індивідуального плану супроводу:**

- формулювання цілей, завдань та етапів роботи;
- врахування міждисциплінарної взаємодії та ресурсів громади.

3. Ефективність комунікації з ветеранами та членами сімей:

- здатність встановлювати довіру;
- використання активного слухання та мотиваційного інтерв'ю;
- підтримка психологічно безпечного середовища.

4. Володіння техніками консультування, медіації та кризового реагування:

- застосування алгоритмів дій у кризових ситуаціях;
- розробка планів психологічної та соціальної підтримки.

5. Точність у документуванні випадку:

- ведення «картки випадку» (case card);
- фіксація етапів взаємодії та оцінка ефективності заходів.

6. Активність у груповій роботі, емпатія, професійна етика:

- участь у мозкових штурмах, рольових іграх, дискусіях;
- дотримання етичних норм та конфіденційності;
- здатність до саморефлексії та конструктивного аналізу помилок.

Форми контролю:

1. Тестування після кожного тематичного модуля:

- перевірка теоретичних знань та практичних алгоритмів дій;
- оцінка здатності до аналізу кейсів.

2. Виконання письмових кейс-завдань:

- розробка плану соціальної підтримки конкретного ветерана;
- обґрунтування запропонованих рішень.

3. Групова презентація власного плану соціальної підтримки ветерана:

- демонстрація міждисциплінарного підходу;
- захист запропонованих заходів перед колегами та викладачем.

4. Підсумкове рольове моделювання з елементами оцінки компетентностей:

- відпрацювання кризового реагування, медіації, роботи з громадою;
- оцінка комунікативних та професійних навичок студентів.

Очікуваний результат. Комплексне розуміння процесу соціального супроводу ветеранів та їхніх родин, володіють практичними навичками діагностики, планування та реалізації соціальної допомоги, а також здатні діяти ефективно у міждисциплінарних командах та кризових ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян : Рішення Конституційного Суду України від 8 вересня 2009 року №19-рп/2009 у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 10 постанови Кабінету Міністрів України. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2008-%D0%BF#Text>
2. Житловий кодекс України від 30 червня 1983 року №5464-X. *Верховна рада України*. URL : [72https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text)
3. Правила обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджені постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради №470 від 11 грудня 1984 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-84- %D0%BF#Text>
4. Порядок надання статусу учасника бойових дій особами, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпечені її проведення, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 413 від 20 серпня 2014 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF#Text>
5. Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) : Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року №8- рп/2005 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/476/2001#Text>

6. Про внесення змін до Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення : Постанова Кабінету Міністрів України №602 від 08.09.2016 р., *Офіційний вісник України*. 2016. № 73. стаття 2453.

7. Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : Закон №1233-VII від 06.05.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. №41. стаття 1072. 73

8. Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» Закон №1547-VII від 01.07.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. №58. стаття 1584.

9. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України №150 від 14.08.2003 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

10.Про затвердження Порядку визначення різниці між розміром пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», і розміром пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» : Постанова Кабінету Міністрів України № 510 від 23 червня 2010 р. *Верховна рада України*. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2008- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2008-%D0%BF#Text)

11.Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» : Постанова правління Пенсійного фонду України № 3-1 від 30 січня 2007 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05#Text>

12.Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями : Постанова Кабінету Міністрів України №1081 від 03.08.2006. *Верховна рада України*

13.Про затвердження Порядку кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань : Постанова Кабінету Міністрів України № 88 від 28 січня 2004 року. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2004-%D0%BF#Text>

14.Про затвердження Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. №393» : Постанова Кабінету Міністрів України №45 від 13 лютого 2008 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2008-%D0%BF#Text>

15.Про затвердження Тимчасового положення про порядок передачі громадянами житла, що перебуває у їх приватній власності, органу, який здійснює поліпшення житлових умов : Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству від 1 червня 1995 року № 24. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0171-95#Text>

16.Про окремі питання застосування судами України законодавства про пенсійне забезпечення військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби), осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб : Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 15 квітня 2005 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05#Text>

17.Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України №2262-XII від 09.04.1992 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

18. Про почесні звання України : Указ Президента України № 476/2001 від 29 червня 2001 р. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476/2001#Text>

19.Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки та Державної спеціальної служби транспорту за піднайом (найом) ними жилих приміщень : Постанова кабінету Міністрів України № 450 від 26 червня 2013 року. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2013-%D0%BF#Text> 7576

20.Про службові жилі приміщення : Постанова Ради Міністрів Української РСР № 37 від 4 лютого 1988 р., якою затверджено «Перелік категорій працівників, яким може бути надано службові жилі приміщення» та «Положення про порядок надання службових жилих приміщень і користування ними в Українській РСР». *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-88-%D0%BF#Text>

21.Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України №2011-ХІІ від. 20 грудня 1991 року. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

22.Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України №3551-ХІІ від 22.10.1993 р. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

23.Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України №796-ХІІ. *Верховна рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>

Соціальний супровід ветеранів війни та їхніх сімей: Професійний стандарт підтримки та реінтеграції

Системний підхід до відновлення соціальних функцій та підвищення якості життя героїв та їхніх родин.

«Професійна діяльність соціального працівника набуває стратегічного значення. Вона охоплює широкий спектр завдань — від соціальної діагностики та планування до координації дій та реалізації реабілітаційних програм».

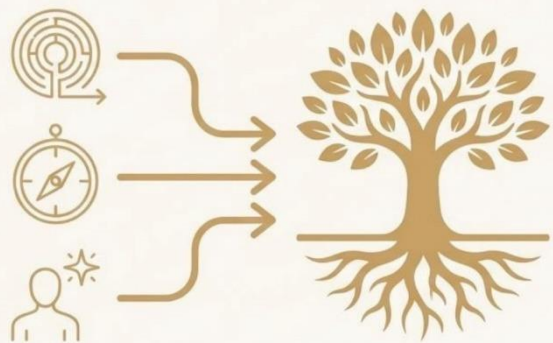

Пункт призначення: Бачення успішної реінтеграції

Успішний соціальний супровід веде не до залежності від допомоги, а до самостійності, соціальної стабільності та повноцінного життя.

Індикатори успіху

- **Психологічне благополуччя:** Стабільний емоційний стан, навички подолання стресу.
- **Соціальна інтеграція:** Відновлені соціальні зв'язки, активна участь у житті громади.
- **Професійна самореалізація:** Стабільна зайнятість, що відповідає можливостям та інтересам.
- **Стабільність сімейної системи:** Відновлення здорової комунікації та взаєморозуміння в родині.
- **Економічна самостійність:** Здатність забезпечувати себе та свою родину.

Не просто допомога, а стратегічна інвестиція у соціальну стабільність

«Соціальний супровід ветеранів та їхніх родин – це не лише виконання професійного обов'язку, а й важливий напрям державної соціальної політики, спрямований на збереження соціальної політики, спрямований на збереження соціальної стабільності та забезпечення гідної інтеграції громадян, які захищали державу, у мирне життя».

Ефективна система підтримки ветеранів є запорукою здорового та стійкого суспільства. Професіоналізм, емпатія та системний підхід – це інструменти, що будують майбутнє.

Адвокація: Захист прав та посилення голосу ветеранів

Адвокація – це стратегічна діяльність, спрямована не лише на допомогу окремому клієнту, а й на усунення системних бар'єрів, що перешкоджають реалізації прав ветеранів.

Напрями адвокаційної діяльності

- **Представництво інтересів:** Взаємодія з органами влади, місцевими адміністраціями, роботодавцями.
- **Боротьба з дискримінацією:** Виявлення та усунення випадків упередженого ставлення.
- **Вплив на політику:** Участь у розробці місцевих програм соціальної інтеграції.
- **Інформаційні кампанії:** Підвищення обізнаності суспільства про права та потреби ветеранів.

Від теорії до практики: Алгоритм дій у реальній ситуації

Сценарій (Кейс): Ветеран звернувся до соціальної служби.

Проблеми: труднощі у спілкуванні з родиною, не може знайти роботу, проявляє замкнутість і тривожність.

Спектр підтримки: Ключові соціальні послуги для ветеранів та їхніх родин

Система соціального супроводу забезпечує доступ до широкого кола послуг для задоволення комплексних потреб.

Сила партнерства: Міждисциплінарна взаємодія для комплексної допомоги

Ефективна допомога можлива лише за умов злагодженої співпраці фахівців з різних галузей, де соціальний працівник виступає ключовим координатором.

Перший крок: Комплексна оцінка потреб ветерана та його сім'ї

Глибоче розуміння життєвої ситуації є фундаментом для формування ефективного індивідуального плану дій.

Що оцінюється?

- Психоемоційний стан ветерана.
- Рівень згуртованості та динаміка взаємодії у родині.
- Соціально-економічний статус (житло, доходи, зайнятість).
- Медичні та реабілітаційні потреби.
- Правовий статус та обізнаність про пільги.
- Рівень соціальної інтегрованості та підтримки з боку громади.

Методи оцінки

- Напівструктуроване інтерв'ю.
- Анкетування.
- Спостереження.
- Аналіз документів (медичні виписки, довідки).

Метод ведення випадку (Case Management): Покроковий алгоритм допомоги

Кейс-менеджмент — це основний механізм організації комплексної та безперервної допомоги, де соціальний працівник виступає координатором для досягнення цілей клієнта.

Шість ключових функцій: Як працює система соціального супроводу

Соціальний працівник: Ключова фігура у процесі супроводу

Соціальний працівник є не просто виконавцем, а стратегом, координатором і посередником між ветераном та системою підтримки.

Основні ролі та завдання

- **Діагност:** Проводить первинне консультування та соціальну діагностику.
- **Планувальник:** Розробляє індивідуальну програму супроводу.
- **Координатор:** Організовує міжвідомчу взаємодію.
- **Патрон:** Здійснює соціальний патронаж та моніторинг.
- **Посередник:** Допомогає долати бюрократичні бар'єри.

Професійні вимоги

Компетентність, емпатія, стресостійкість, повага до гідності, усвідомлення соціальної місії.

Компас до реінтеграції: Визначення та сутність соціального супроводу

Соціальний супровід — це системна, цілеспрямована і комплексна діяльність соціальних служб, спрямована на підтримку осіб або сімей у складних життєвих обставинах.

Ключові характеристики в контексті ветеранів:

- Враховує психоемоційні наслідки бойового досвіду.
- Є *тривалим процесом партнерської взаємодії*, що базується на довірі.
- Охоплює роботу не тільки з ветераном, а й з його сім'єю та соціальним оточенням.

Основна цель: Відновлення соціальних функцій, ресоціалізація, інтеграція у суспільство та підвищення якості життя клієнта.

Принципи-орієнтири: Етичні засади соціального супроводу ветеранів

Діяльність базується на чітких принципах, що гарантують повагу до гідності, ефективність та орієнтацію на потреби клієнта.

Індивідуальність:
Планування допомоги відповідно до унікальних потреб.

Комплексність: Одночасне використання соціальних, психологічних, медичних і правових заходів.

Партнерська взаємодія:
Координація дій з різними службами та організаціями.

Активізація ресурсів:
Сприяння самостійності та мотивації до інтеграції.

Добровільність і конфіденційність:
Дотримання етичних стандартів.

Безперервність і системність:
Супровід протягом усього процесу адаптації.

Відлуння війни: Як бойовий досвід трансформує сімейну систему

Сім'я ветерана — це особлива соціально-психологічна категорія, на яку війна впливає не менше, ніж на самих учасників бойових дій.

Психологічні особливості сімей

Підвищений рівень тривожності та емоційної напруги.

Конфлікти через зміну сімейних ролей та способів взаємодії.

Емоційна депривація дітей (поведінкові розлади, труднощі у навчанні).

Емоційне «вигорання» подружжя.

Соціально-демографічні виклики

Фінансова нестабільність через втрату роботи або інвалідність.

Житлові проблеми, пов'язані з переміщенням.

Нерівномірний доступ до соціальних та медичних послуг.

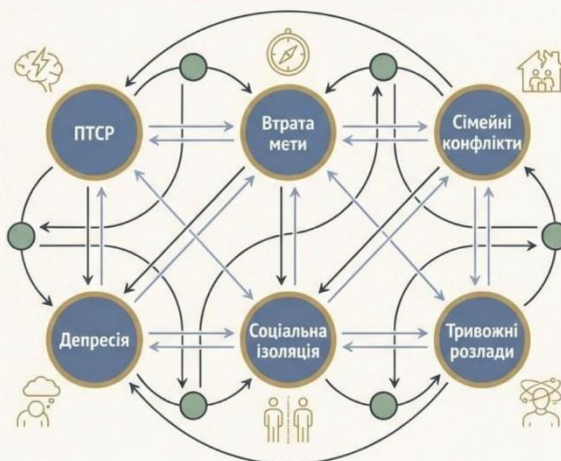
Лабіринт повернення: Психологічні та соціальні виклики ветеранів

Повернення до мирного життя — це складний процес, що вимагає адаптації на емоційному, когнітивному та соціальному рівнях. Реакції ветеранів є **нормальною відповіддю на ненормальні обставини**.

Психологічні наслідки бойового досвіду

- **ПТСР:** Нав'язливі спогади (флешбеки), гіперзбудливість, емоційне притуплення, уникнення.
- **Інші розлади:** Депресивні стани, тривожні розлади, емоційне вигорання.
- **Ключові почуття:** Відчуження, втрата інтересу до життя, провина вижившого.

Труднощі соціальної реінтеграції

- **Відновлення соціальних ролей:** Проблеми у ролі батька, чоловіка, працівника.
- **Втрата відчуття мети:** Мирне життя здається повільним і незначним.
- **Соціальна ізоляція:** Брак суспільного розуміння, недовіра до інституцій.